

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я
Науковий журнал

Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.

Випуск 4 (92) 2016

Економічні науки
Сільськогосподарські науки
Технічні науки

Миколаїв
2016

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013 р.

Збірник включено до переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказами Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 р. №747 та від 16.05.2016 р. №515.

Головний редактор: В.С. Шебанін, д.т.н., проф., чл.-кор. НААН

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н, проф.

І.П. Атаманюк, д.т.н., доц.

В.П. Клочан, к.е.н., доц.

М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.

В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, д.е.н., проф.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шебаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Олбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., проф.; О.М. Вишневська, д.е.н., проф.; А.В. Ключник, д.е.н., проф.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.Д. Гудзинський, д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; Р. Шаундерер, Dr.sc.Agr. (Німеччина)

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; В.І. Гавриш, д.е.н., проф.; В.Д. Будаков, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; А.С. Добишев, д.т.н., проф. (Республіка Білорусь).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; А.С. Патрєва, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; І.П. Шейко, д.с.-г.н., професор, академік НАН Республіки Білорусь (Республіка Білорусь); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; Л.К. Антипова, д.с.-г.н., проф.; В.І. Січкарь, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Г.П. Морару, д.с.-г.н. (Молдова)

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 11 від 29.11.2016 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, <http://visnyk.mnau.edu.ua>, e-mail: visnyk@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний аграрний університет, 2016

УДК 330.322

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМИ РЕСУРСАМИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Н. В. Потриваєва, доктор економічних наук, професор
І. В. Агеєнко, аспірант
Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто роль та економічну сутність забезпечення матеріально-технічними ресурсами в системі управління сільськогосподарським підприємством. Обґрунтовано вплив економії матеріально-технічних ресурсів на ефективність процесу управління. Визначено об'єкти системи управління забезпеченням матеріально-технічними ресурсами в аграрному секторі, основні цілі та завдання матеріально-технічного постачання. Окреслено принципи системи забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами.

Ключові слова: забезпечення, матеріально-технічні ресурси, управління, постачання, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. Діяльність підприємства складається з багатьох взаємозв'язаних процесів, а тому є надзвичайно важливими ефективність і оптимальність кожного з них. Так, поряд з виробничими, збутовими, маркетинговими та іншими процесами значний вплив на ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства має забезпечення матеріально-технічними ресурсами.

Розроблення й упровадження дієвих механізмів ефективного використання системи забезпечення матеріально-технічними ресурсами в аграрному секторі, технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва стає одним із найважливіших чинників підвищення ефективності сільськогосподарства як пріоритетної галузі національної економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями організаційно-економічних проблем організації забезпе-

© Потриваєва Н.В., Агеєнко І.В., 2016

чення матеріально-технічними ресурсами аграрного сектора економіки, його сучасного стану і процесів розвитку займаються такі вчені, як: І. В. Агеєва, В. І. Артиш, В. Г. Білецький, Я. К. Білоусько, В. В. Вітвіцький, А. М. Головка, В. В. Іванишин, Л. О. Мармуль, К. М. Мельник, П. О. Мосіюк, Ю. М. Новіков, О. В. Олійник, О. В. Тихонов та ін. Водночас окремі аспекти цієї багатопланової проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшого розроблення. Зокрема, набуває актуальності розвиток поглядів на економічну категорію «забезпечення матеріально-технічними ресурсами» з урахуванням галузевих аспектів та структурних особливостей сільського господарства.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних положень щодо забезпечення матеріально-технічними ресурсами в системі управління сільськогосподарським підприємством.

Виклад основного матеріалу. Важко уявити процес аграрного виробництва без наявності необхідних для цього як предметів, так і засобів праці. Саме тому процес матеріально-технічного забезпечення повинен бути оптимально організованим, заплановані показники мають відповідати реаліям діяльності і потребам суб'єкта господарювання, сприяти підвищенню ефективності функціонування підприємства [3].

Як стверджують П. О. Мосіюк, О. В. Крисальний, В. А. Сердюк, С. І. Мельник, забезпечення матеріально-технічними ресурсами будь-якого виробництва є ніщо інше, як товарний обмін різними споживними вартостями, викликаний суспільним поділом праці та існуючими виробничими відносинами [5]. Стосовно аграрного виробництва, забезпечення матеріально-технічними ресурсами є зумовлений поділом праці обмін аграрною і промисловою продукцією з метою задоволення технологічного попиту на товари промислового виготовлення, одержання прибутку та вирішення соціальних проблем. Погоджуємося з думкою С. С. Пятуніної, яка вважає, що забезпечення матеріально-технічними ресурсами є процесом матеріально-технічного постачання необхідних ресурсів на склади підприємства або безпосередньо на робочі місця згідно з виробничими планами [10].

Забезпечення матеріально-технічними ресурсами є формою розподілу коштів виробництва на основі організаційних зв'язків та угод між постачальниками і споживачами безпосередньо або через посередника. Воно значною мірою визначає результативність виробництва, здійснює безпосередньо впливає на використання виробничих фондів, ритмічність виробництва, собівартість, продуктивність праці, тривалість виробництва та інші показники.

Діяльність в ринкових умовах відбувається на фоні, коли фактично втрачено функції державного розподілу матеріальних ресурсів. Досить поширеним стало таке явище, як посередництво, тобто велика кількість дрібних посередницьких структур, які функціонують в обмежених секторах ринку, беруть на себе певну частину обороту ресурсів. В цьому аспекті конкуренцію становлять не тільки собі подібним, але й великим оптовим посередникам (принаймні в частині одержання замовлень). Нині оборот продукції виробничо-технічного призначення базується на ринковому співвідношенні платоспроможного попиту та пропозиції, набуваючи рис ринкового розподілу [10].

Вплив підприємців-постачальників матеріально-технічних ресурсів на режим їх використання у національній економіці проявляється практично через усі сторони діяльності: розподіл продукції, координацію процесів виробництва та споживання, оптимальне розміщення замовлень у промисловості, організацію збуту продукції виробничо-технічного призначення та її рух від виробника до споживача [11].

Отже, економічна сутність забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами полягає у: визначенні потреби підприємств та їхніх структурних підрозділів у матеріально-технічних ресурсах; вивченні джерел забезпечення матеріально-технічними ресурсами; організації доставки матеріально-технічних ресурсів до місця споживання; раціональному та економному використанні матеріально-технічних ресурсів; розробленні шляхів поліпшення використання місцевої сировини й матеріалів, відходів виробництва тощо; організації правильного зберігання матеріальних

цінностей; оптимізації обсягів постачання необхідних матеріально-технічних ресурсів; розробленні економічно обґрунтованих нормативів запасів матеріально-технічних ресурсів та контроль їх стану; запобіганні утворенню понаднормативних і надмірних запасів матеріально-технічних ресурсів тощо [9].

Раціональне використання та економія матеріально-технічних ресурсів є одними із важливих умов господарської діяльності сільськогосподарського підприємства в ринкових умовах. Зазвичай раціональне використання досліджуваних ресурсів розуміється як система обґрунтованого їх використання, їх витрати на рівні мінімуму при виробництві одиниці продукції.

Економія матеріально-технічних ресурсів сприяє підвищенню їх рівня корисного використання, яке виражається у зниженні питомої ваги витрат товарно-матеріальних цінностей на одиницю споживчого ефекту у результаті раціонального використання матеріально-технічних ресурсів. Значення економії матеріально-технічних ресурсів зростає у зв'язку зі збільшенням обсягу виробництва продукції. Зменшення матеріальних витрат безпосередньо впливає на зниження собівартості продукції, оскільки вони складають близько 75-80% витрат підприємства, з них майже 60% припадає на сировину і матеріали. У свою чергу, скорочення матеріальних витрат на виробництво одиниці продукції є значним резервом економії порівняно зі зниженням трудоємності і фондоємності виробництва: 1% економії матеріалів забезпечує скорочення витрат у 2-2,5 рази більше, ніж 1% економії фонду зарплати та в 2-4 рази більше, ніж 1% скорочення капітальних вкладень [3].

Управління матеріально-технічним постачанням у сільськогосподарській діяльності, як складова механізму державного управління ресурсним забезпеченням аграрної галузі, включає комплекс робіт щодо визначення потреби у матеріально-технічних ресурсах, їх належного зберігання та ефективного використання, знаходження оптимальних джерел постачання таких ресурсів, вибору постачальників, організації процесу постачання шляхом укладання договорів, погодження цін, контролю якості матеріально-технічних ресурсів тощо.

Наявність і склад необхідних для аграрного виробництва ресурсів характеризуються їх обсягом, структурою і станом (якісними характеристиками). Об'єктами системи управління забезпеченням матеріально-технічними ресурсами в аграрному секторі виступають: ресурси в натуральному і вартісному вираженні; система норм і нормативів; характеристики ресурсів; потреба і структура ресурсів за різними ознаками для здійснення конкретного технологічного процесу.

Управління забезпеченням сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами – важлива складова керівництва виробничо-господарською діяльністю підприємства, яка передбачає виконання всіх функцій, притаманних управлінню як виду діяльності: постановка завдання включає проведення моніторингу наявних ресурсів та сировинного ринку потенційних ресурсів, планування потреби у ресурсах, оцінку матеріаломісткості виробництва та його матеріальних потреб; складовими процесу реалізації поставленого завдання є постановка, аналіз та оцінювання альтернативних варіантів матеріально-технічного забезпечення, формування остаточного рішення про розвиток сировинної бази підприємства, організація постачання матеріально-технічних ресурсів, управління запасами матеріально-технічних ресурсів, контроль за ефективністю формування та використання матеріально-технічних ресурсів в усіх ланках виробничої системи [1]. Разом з тим, зона функціонального обслуговування логістикою сфери матеріально-технічного забезпечення визначається вирішенням завдань, пов'язаних з придбанням і доставкою матеріально-технічних ресурсів у місця споживання в необхідній кількості та потрібної якості, в обумовлений термін за оптимальних фінансових витрат з урахуванням того, що в ринковій економіці організація матеріально-технічного постачання виступає як бізнес-процес за умови взаємодії виробників з постачальниками у конкурентному середовищі.

Основними цілями системи матеріально-технічного постачання в умовах сільськогосподарських підприємств є:

- своєчасне забезпечення підприємства необхідними видами ресурсів необхідної кількості і якості, в необхідний час, у

необхідному місці від надійних постачальників, за своєчасного виконання всіх своїх обов'язків;

- поліпшення використання ресурсів підвищення продуктивності праці, фондівіддачі, скорочення тривалості виробничих циклів виготовлення продукції, забезпечення ритмічності процесів, скорочення оборотності оборотних коштів, повне використання вторинних ресурсів, підвищення ефективності інвестицій;

- аналіз організаційно-технічного рівня виробництва та якості продукції у конкурентів постачальника, підготовка пропозицій щодо підвищення конкурентоспроможності необхідних матеріально-технічних ресурсів або зміна постачальника конкретного виду ресурсу.

Варто зазначити, що до основних завдань забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами належать:

1) встановлення майбутньої й поточної потреби в матеріальних ресурсах, обладнанні, устаткуванні, сировині;

2) розроблення матеріальних балансів;

3) розміщення замовлень, застосування оперативних заходів щодо їх реалізації;

4) встановлення рівня якості матеріальних ресурсів відповідно до їх стандартів, оптимального співвідношення між засобами виробництва;

5) вибір постачальників та підтримка зв'язків з ними [7].

Система забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами відображає початкову стадію технологічного процесу, що передбачає виробництво та постачання необхідних матеріалів, запасів сировини та напівфабрикатів, необхідних для операційної діяльності. До обов'язків забезпечення входить своєчасне постачання для потреб операційної діяльності підприємства усіх видів матеріально-технічних ресурсів (сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, технологічного обладнання, інструментів, транспортних засобів, палива, тепло- та електроенергії, води тощо) відповідно до встановлених планових бізнес-завдань.

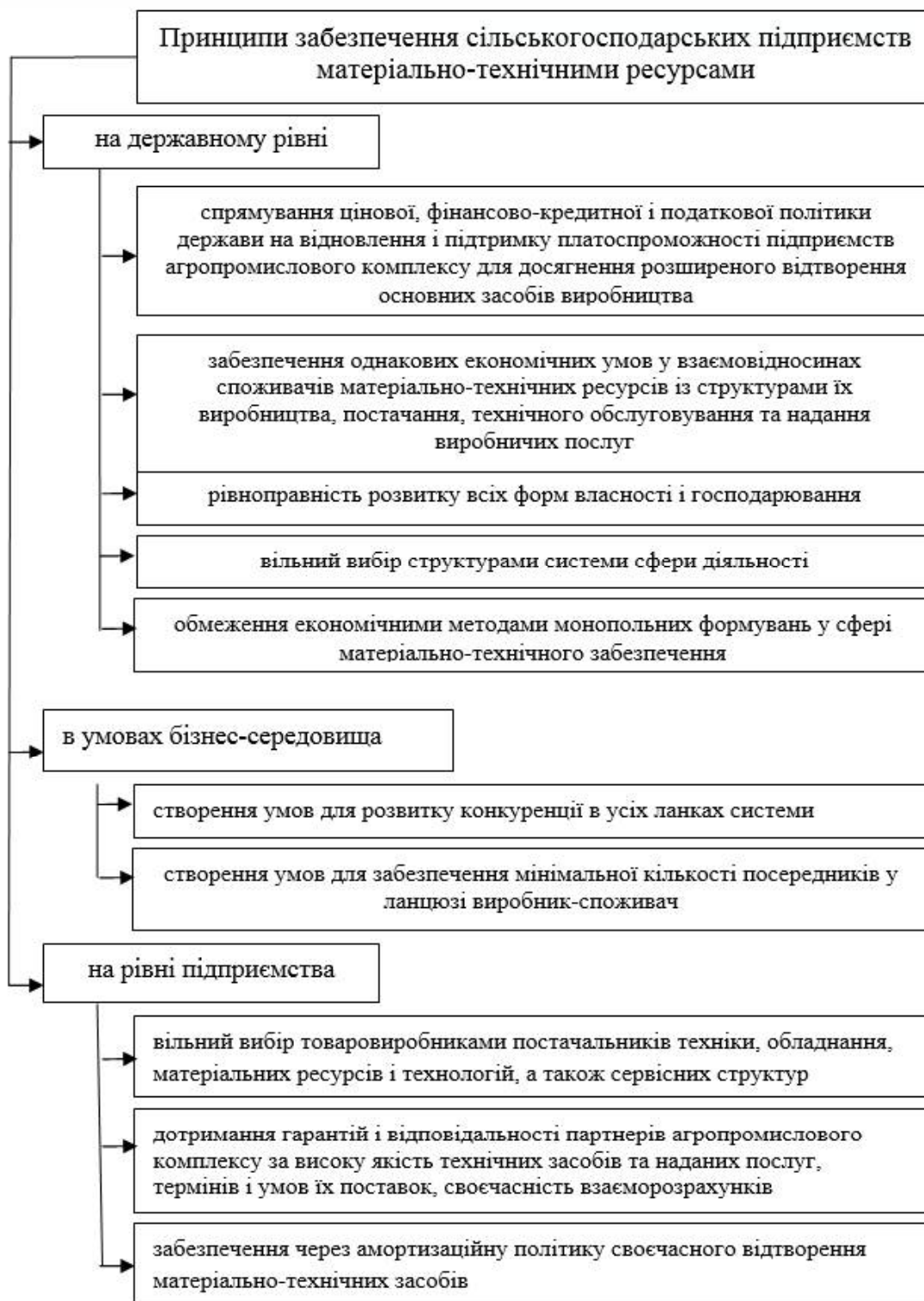

Рис. Принципи забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами за суб'єктами регулювання
 Джерело: власна розробка авторів

Комплекс заходів щодо забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами здійснюється на основі принципів, які можна згрупувати за суб'єктами регулювання (рис.).

Висновки. Важливе місце в ефективній діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств посідає система забезпечення матеріально-технічними ресурсами, оскільки постачальницька діяльність є запорукою чітко налагодженої роботи виробничих потужностей. Економічна суть забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами полягає у безперервному забезпеченні їх необхідними засобами виробництва. Раціональна організація матеріально-технічного забезпечення значною мірою визначає рівень використання засобів виробництва, зростання продуктивності праці, прибутку та рентабельності. Цим обумовлюються роль і значення управління забезпеченням матеріально-технічними ресурсами у системі управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Агєєва І.В. Матеріально-технічне забезпечення фермерських господарств / І. В. Агєєва // Університетські наукові записки. – 2013. – № 2. – С. 165–170.
2. Даниленко А. С. Проблеми матеріально-технічного забезпечення виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах / А. С. Даниленко, А. М. Карпенко // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 1. – С. 71-77.
3. Захарчук О. В. Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України та їх модернізація [Електронний ресурс] / О. В. Захарчук // Економіка АПК. – 2016. – № 7. – С. 72-79.
4. Захарчук О. В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України / О. В. Захарчук // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 92-99.
5. Колос З. В. Удосконалення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств / З. В. Колос // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 3. – С. 79-82.
6. Кулікова Т. О. Стан матеріально-технічного забезпечення сільського господарства України після створення об'єднання "Укрсільгосптехніка" (1961–1965 рр.) / Т. О. Кулікова // Гуржіївські історичні читання. – 2015. – Вип. 10. – С. 198-200.
7. Мельник І.І. Основи інженерного менеджменту : навч. посіб. / Мельник І. І., Тивоненко І. Е., Фришев С. Е. – К. : Вища освіта, 2006.– 525 с.
8. Місевич М. А. Удосконалення матеріально-технічної бази як чинника забезпечення потенційної (ресурсної) конкурентоспроможності високотоварних сільськогосподарських підприємств / М. А. Місевич // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2015. – № 2(2). – С. 37-46.
9. Остапенко Т. М. Формування матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Т. М. Остапенко – Луганськ : ЛНАУ, 2008. – 20 с.

10. Пятуніна С. С. Вдосконалення матеріально-технічного забезпечення підприємств харчової промисловості / С. С. Пятуніна // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. - К. : НАУ, 2011. – Вип. 31. – 222 с.

11. Тихонов О.В. Організація ринку матеріально-технічного забезпечення сільсько-господарських підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Тихонов. – Режим доступу : www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

*Н. В. Потриваева, И. В. Агеенко. **Обеспечение материально-техническими ресурсами в системе управления предприятием.***

Рассмотрены роль и экономическая сущность обеспечения материально-техническими ресурсами в системе управления сельскохозяйственным предприятием. Обосновано влияние экономии материально-технических ресурсов на эффективность процесса управления. Обозначены объекты системы управления обеспечением материально-техническими ресурсами в аграрном секторе, основные цели и задачи материально-технического снабжения. Определены принципы системы обеспечения сельскохозяйственных предприятий материально-техническими ресурсами.

Ключевые слова: *обеспечение, материально-технические ресурсы, управление, снабжение, сельскохозяйственное предприятие.*

*N. Potryvaieva, I. Aheienko. **Inputs' providing in the management of a company.***

The role and economic substance of inputs' providing in the management of an agricultural enterprise was considered. The influence of inputs' saving on the effectiveness of the management process was proved. The objects of management for inputs' providing and the main goals and objectives of logistics in the agricultural sector were determined. The principles of the system of an agricultural enterprise inputs' providing were outlined.

Key words: *providing, inputs, management, provision, agricultural enterprise.*

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

- Н. В. Потриваєва, І. В. Агеєнко.** Забезпечення матеріально-технічними ресурсами в системі управління підприємством. 3
- О. М. Вишневська, О. О. Христенко.** Індикатори формування економічної безпеки держави 12
- І. В. Гончаренко, А. Ю. Козаченко.** Експорт аграрної продукції регіону в контексті глобальних тенденцій..... 23
- О. Д. Витецька, А. В. Виборна.** М'які батарейки із відходів деревини як інноваційне джерело енергії..... 33
- Ю. А. Кормишкін.** Систематизація та класифікація елементів бізнес-інфраструктури аграрного підприємництва 41
- С. О. Горбач.** Особливості інституціонального забезпечення регіонального ринку праці 51
- О. А. Боднар.** Інституційне забезпечення сільського розвитку. 61
- О. С. Альбеценко.** Нормативно-правове забезпечення екологічної політики держави. 70

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

- В. В. Базалій, Є. О. Домарацький, А. В. Добровольський.** Агротехнічний спосіб пролонгації фотосинтетичної діяльності рослин соняшнику 77
- М. М. Корхова, О. А. Коваленко, А. В. Шепель.** Оцінка енергетичної ефективності вирощування пшениці м'якої озимої залежно від строків сівби та норм висіву насіння. 85
- Т. В. Сахно, В. П. Петренкова.** Вміст фенольних сполук та морфометричні показники у зразків-диференціаторів соняшнику за умов ураження вовчком..... 92
- В. Г. Кушнеренко, М. В. Шугаєва.** Ріст молодняку свиней як один з основних показників продуктивності..... 101
- Є. М. Алхімов, В. Ю. Шевченко, С. І. Пентилюк.** Гематологічні особливості ремонтних цьоголіток осетроподібних риб (*ACIPENSERIFORMES*) 106

Є. М. Зайцев. Співвідносна мінливість селекційних ознак
молочної худоби голштинської породи 114

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

V. Havrysh, M. Shatohin. Alternative fuels and effect on
agricultural machines' efficiency 121

V. Hruban'. Development of compositional scheme of
technological module for corn-harvesting 128

Д. В. Бабенко, О. А. Горбенко, Н. А. Доценко, Н. І. Кім.
Дослідження засобів механізації отримання насіння овоче-
баштанних культур..... 137

О. С. Садовой. Сравнительный анализ массостоймых
показателей однофазных трансформаторов и реакторов с
прямоугольными и шестигранными сечениями стержней
стержневого витого магнитопровода..... 143

**Д. Ю. Шарейко, І. С. Білюк, А. М. Фоменко,
О. В. Савченко, О. С. Кириченко.** Синтез слідкувальної
системи на основі п'єзоелектричного двигуна 154